

LUOVA TULEVAISUUSTILA INNOVAATIOIDEN PONNAHDUSLAUTANA

Luovuus ja innovaatiot ovat eri asioita. Luovuus on se hedelmällinen maaperä, josta innovaatiot kumpuavat. Innovaatioita syntyy siellä, missä luovuuden ilmaisemiselle ja kehittämiselle annetaan aikaa ja tilaa. Jatkuvan kiireen ja tehokkuusajattelun puristuksessa työssä jaksaminen ja henkinen uusiutuminen vaarantuvat. Innovaatiohakuisissa yrityksissä ja työorganisaatioissa kiinnitetään yhä enemmän huomiota työympäristöjen muokkaamiseen vuorovaikutteisuutta ja luovuutta tukevaksi. Suomalaisissa yrityksissä ja organisaatioissa on kuitenkin paljon hyödyntämätöntä potentiaalia luovien ja innovatiivisten työympäristöjen kehittämiseksi. Luova TulevaisuusTila (Creative Foresight Space, CFS) on uusi konsepti, jossa kehitetään luovuusajatteluun kannustavaa tilaa samanaikaisesti tulevaisuusajattelua stimuloivaksi – fyysiset, virtuaaliset, digitaaliset ja sosiaaliset elementit yhdistäväksi hybriditilaksi.

Heikot signaalit kannustavat tulevaisuusajattelun

Luova TulevaisuusTila -konseptissa innovaatioprosessi (luovuusajattelu) kytketään ennakoitiprosessiin (tulevaisuusajattelu). Tavoitteena on selvittää, miten fyysistä ympäristöä voidaan kehittää ja organisaation muutosprosesseja tukea yhtä aikaa sekä luovuutta että tulevaisuusajattelua stimuloivan tilan avulla.

Yhtenä ennakoitimetodina Luovan TulevaisuusTilan pilotoinnissa käytetään Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa TULIO-tutkijakoulutukseen osallistuneen Elina Hiltusen kehittämää Tulevaisuusikkunaa eli heikkojen signaalien visualisointia. Tavoitteena on rakentaa CFS-konseptista myös liiketoimintamalli osana yritysten omaa innovatiivisuuden ja proaktiivisten toimintamallien kehittämistä.

Mukaan haetaan kiinnostuneita toteuttaja- ja testaajatahoja

Luova TulevaisuusTila on suunniteltu konseptina yrityksiin ja muihin työorganisaatioihin, mutta myös oppilaitokset, kirjastot, julkiset tilat, tiedekeskukset, messut ja näyttelyt, alueelliset organisaatiot sekä kansalaistaso soveltuvat oivallisesti konseptin kehittämiseen kohderyhminä ja pilottilustoina. Ensimmäiset pilotit toteutetaan Helsingin kaupungin Kohtaamispaikka-kirjastossa Lasipalatsissa ja tiedekeskus Heurekaassa tämän vuoden syksyllä. Erilaisia tulevaisuussignaaleja näyttävä Tulevaisuusikkuna pyörii tuolloin Luovan TulevaisuusTilan sydämenä ja kommenttien kerääjänä.

Jos kiinnostuit Luovasta TulevaisuusTilasta, ota yhteyttä professori Sirkka Heinoseen (sirkka.heinonen@tse.fi)

eInnForM-hankkeen päätöskonferenssi järjestettiin Maltalla maaliskuussa. Konferenssissa lanseerattiin uusi maisteriohjelma "International MSc in Strategic Innovation and Futures Creation", joka käynnistyy syksyllä 2009. Lisätietoja ohjelmasta www.einnform.eu.

Professori Heinonen järjesti konferenssin yhteydessä interaktiivisen demotyöpajan CFS-konseptin havainnollistamiseksi. Kuvassa Sirkka Heinonen (vas.) ja Maltaan luovuusinstituutin johtaja Sandra M. Dingli.

VIIMEISIMMÄT JULKAISUT

- Ahvenainen, Marko – Hietanen, Olli & Huhtanen, Heikki (2009) Tulevaisuus paketissa. TUTU-ejulkaisuja 2/2009. 50 s.
- Hietanen, Olli (2009) Kaakkois-Suomen työelämän kehittämiskeskus -hankkeen ennakoiva kokonaisuvaluointi. Loppuraportti. TUTU-ejulkaisuja 3/2009. 34 s.
- Vironmäki, Emma & Jokinen, Leena (2009) Uusi yliopisto ja aluetehtävä. Loppuraportti. Tutu-julkaisuja 1/2009. 49 s.
- Heinonen, Sirkka & Saarimaa, Riikka (2009) Työelämän laadulla parempaa jaksamista – Kuinka etätö voi auttaa? Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ- ja yrittäjyys 25/2009.

TULEVAT TAPAHTUMAT

Seuraava Radical Futures -foorumi järjestetään Vanhassa Satamassa, Helsingissä 15.9.2009 klo 13–16. Vieraina ovat Legon innovaatiojohtaja Cecilia Weckström Lontoosta ja professori Mika Pantzar Helsingin kauppakorkeakoulusta. Foorumilla käsitellään asiakaskäyttämisen ja myynnin tulevaisuutta.

Radical Futures on verkosto yrityksille, jotka ovat kiinnostuneita tulevaisuuden ennakoimisesta ja tulevaisuuden mahdollisuuksien innovatiivisesta hyödyntämisestä. Lisätietoja: www.radicalfutures.fi.

UUSIA HANKKEITA

Tulevaisuuden tutkimuskeskus on mukana Tekesin rahoittamassa "Kuluttajat painonhallinnan markkinoilla" eli KULUMA-hankkeessa, jonka lähtökohtana on edistää kuluttajien terveystarpeiden saavuttamista ja painonhallintaa.

Tutkimus pyrkii paikantamaan ja nostamaan esiin "arjen tervehdyttämiseen" vaikuttavia tekijöitä ja prosesseja, jotka ovat avainasemassa silloin, kun terveysongelmia ja liikapainoa syntyy. Tutkimuksen avulla pyritään identifioimaan muutosvoimia ja prosesseja, joiden avulla kuluttaja voi muuttaa arkeaan, ruokailutottumuksiaan ja elintarvikkeiden valintaa terveellisempään suuntaan. Hanke sitoo yhteen eri alojen tutkijoita, kehittäjiä, yrityksiä ja ennen kaikkea kuluttajia. Tavoitteena onkin kehittää uutta markkinointiajattelua elintarvikkeiden yritysten käyttöön.

Hankkeen koordinaattorina toimii Kuopion yliopiston kauppatieteiden laitos ja se toteutetaan kuuden eri organisaation tutkimuskonsortiona. Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta mukana hankkeessa toimii tutkija Anna Kirveenniemi. Hanke toteutetaan vuosina 2009–2010.

METSÄN TAKANA

Suomalainen metsäklusteri on uudistumis-
haasteen edessä. Tulevaisuuskuviun ja
erilaisten tulevaisuusselvitysten yhteisenä vies-
tinä on asiakaslähtöisyyden ja arvokenteen
monipuolistuminen. Kehittyäkseen maailman
johtavaksi metsäklusteriksi seuraavan 20 vuo-
den aikana metsäteollisuuden on kaksinker-
taistettava tuotteidensa ja palveluidensa arvo.
Lisäksi kehitys edellyttää laadullista muutosta
sitä, että 50 % tästä kaksinkertaistuneesta
arvosta tulee tuotteista ja palveluista, joita ei
vielä ole. Tämä tarkoittaa uusien vielä tuntemattomien tuotteiden ja palveluiden viemistä
menestyksekkäästi uusille vielä tuntemattomille markkinoille. Samalla se tarkoittaa sitä,
että on uudelleen ajateltava ja ymmärrettävä,
mitä kaikkea metsän takana on ja voisi olla.

Iisien hyvistä teoista radikaaliin tulevaisuuteen

Suomalaisen metsäalan menestyksekkäs historia eli "isien hyvät teot" on vahvuus, joka muuttuu kuitenkin heikkoudeksi silloin, kun se aiheuttaa muutuskankeutta tai totaalista kykenemättömyyttä kyseenalaistamaan ajoissa – ja tarvittaessa muuttamaan – sen luutuneet opit. Historian uhka on sitä todennäköisempi, mitä pidempi ja menestyksekkäämpi historia on ja mitä hitaampi on sen kätkemä muutos.

Metsäsektorin uudet innovaatiot ja tuotekonseptit on kehitettävä yhteistyössä asiakasyritysten kanssa. Tässä uudessa kehittämisen filosofiasa pohditaan ensiksi asiakastoimialojen tulevaisuuskuvia ja vasta seuraavassa vaiheessa sitä, miten ja millaisilla tuotteilla näihin erilaisiin todennäköisiin ja/tai halut-

tuihin tulevaisuuksiin vastataan. Erinomaisen erikoistumisen luomat "nenäpinä-strategiat" johtavat pitkällä aikavälillä tilanteeseen, jossa oma hyvinvointi ja menestys ovat entistä riippuvaisempia muista. Tällaisessa "pärjäämisen dynamiikassa" uusien innovaatioiden aikaansaaminen tulee entistä yhteisöllisemmäksi, jopa sosiaalisemmaksi.

Luovassa tulevaisuusajattelussa kiintopiste sijoitetaan usein ensivaiheessa niin kauas avoimeen tulevaisuuteen, että nykyisyys ei enää vaivaa kuvittelua. Toinen lähestymistapa tähän ns. "Radical futures" -ajatteluun on avoin nykyisyys. Keskitytään siis niihin laadullisiin poikkeamiin (konkreettisiin tapahtumiin) nykyhetkessä, jotka kyseenalaistavat vallitsevan maailmankuvamme sekä siitä johdetut odotuksemme ja käsityksemme tulevaisuudesta. Molemmista tapauksissa ajattelun lähtökohdaksi on kehityksen vääjäämättömyyden uhmaaminen.

Valoa synkän metsän takana?

Metsän vaivaisen nykyhetken takana avautuu mahdollisuuksien kirkastama tulevaisuus, jossa tulevaisuuden bioklusterille voidaan nähdä uusia innovaatioita tuotteiden, palveluiden, prosessien ja järjestelmien tasolla. Tulevaisuus ei synny hetkessä ja valmiina tätä päivää pelastamaan. Tulevaisuus ei myöskään ole enää välttämättä piilossa siellä, mistä sitä on totuttu etsimään. Metsän uuden tulemisen todennäköisyyttä ja tulevaisuuden tekemisen mahdollisuutta ei kuitenkaan vähennä se, että ihmisen tulevaisuus tulee olemaan entistä riippuvaisempi elävistä, maanpäällisistä resursseista – on vain

noustava kestävä kehityksen aallon harjalle.

Tulevaisuuden tutkimuskeskus on viimeisen kolmen vuoden aikana ollut osaltaan poluttamassa metsäsektorin tulevaisuutta. Tulevaisuuden materiaalit ja painopinnat -selvityksessä (2006) etsittiin ensin viestinnän, pakkaamisen, uusien materiaalien ja metsäklusterin yhteistä tulevaisuutta. Tulevaisuus paketissa -hankkeessa (2008) jatkettiin pakkaamisen tulevaisuuden tutkimista.

Kirjoittaja Marko Ahvenainen toimii tutkijana Älykop-projektissa, jossa mietitään miten metsäklusteri yhdessä ICT:n kanssa voisi auttaa hyvinvointialaa.

TEHOKKAAMPAA KOMMUNIKAATIOTA KRIISINHALLINTAAN

Tulevaisuuden tutkimuskeskus osallistui vuosina 2007–2008 kriisinhallinnan kommunikaation kehittämisprojektiin osana laajaa kansainvälistä hanketta. Suomen osaprojektin SHIFT – Shared Information Technology and Framework asiakkaana oli Puolustusvoimat ja siihen osallistui Suomesta useita ministeriöitä, teollisuusyrityksiä, kansalaisjärjestöjä sekä yliopistoja. Projektissa rakennettiin konsepti ja demonstraattori kriisialueen kokonaisvaltaisen tiedonvaihdon kehittämiseksi.

SHIFTissä taustateoria koottiin ja kehitettiin tarkoitukseen sopivaksi. Lisäksi yhteistyössä kotimaisen ja kansainvälisen yhteisön kanssa kehitettiin menetelmiä konseptin ja demonstraattorin toimivuuden testaamiseksi. Hankkeesta vastasi keskuksessa erikoistutkija FT Rauno Kuusisto.

SHIFT on demonstraattoriluonteensa ohella ennen kaikkea konsepti, joka perustuu laajaan teoriapohjaan, koeteltuihin parhaisiin käytäntöihin sekä käyttötilanteiden kuvaamiseen käyttäjälähtöisesti. Konsepti perustuu tiedon vaihtamisen periaatteiden tuntemiseen erilaisissa verkostoissa esiintyvissä tilanteissa. Lähtökohdaksi on verkottuneen toiminnan tukeminen lähtien aina kumppanien löytämisestä yhdessä tehtävän toiminnan suunnittelun kautta itse tilanteiden johtamiseen.

Tietotarpeet vaihtelevat vahvasti riippuen siitä, millaisessa tilanteessa ollaan ja mitä ollaan tekemässä. Konseptin laatimisen tueksi tehtiin runsaasti kenttätutkimusta viranomaisen yhteistoiminnasta tiedon välittymisen näkökulmasta. Tämä kenttätutkimus ja asiaan liittyvä teoreettinen tieto koottiin raportiksi,

jonka perusteella sekä konseptin kehittämistä että demonstraattorin rakentamista ohjattiin. Ideana ei ole tehostaa sisältötietojen vaihtoa ja säilömistä tekniikan avulla, vaan tarjota yhteinen foorumi kriisialueen toimijoille, jotta he löytäisivät toisensa ja voisivat yhdessä hoitaa käynnissä olevan tilanteen. Konseptin toimivuutta tehostetaan tietotekniikan avulla ottaen huomioon kriisialueella vallitsevat vaihtelevat olosuhteet.

SHIFT sisälsi paljon sekä tieteellisiä että asioiden koordinaatioon liittyviä haasteita. Siihen osallistui monia hyvin erilaisia ja erilaisista lähtökohdista toimintaansa tarkastelevia ihmisiä muodostaen erittäin dynaamisen kokonaisuu-
den. Tämä edesauttoi projektin menestyksekkään läpiviennin ja hyvän lopputuloksen vaatavassa kansainvälisessä ympäristössä.

SOSIAALINEN MEDIA ON KAIKKIEN HUULILLA

Sosiaalinen media on nopeasti noussut ilmiö, joka vaikuttaa yksittäisiin ihmisiin, yrityksiin ja koko yhteiskuntaan toiminta- ja ajatusmalleja uudistaen. Kyseessä on kuitenkin vanha tavoite vuorovaikutuksen vahvistamiseksi ja yksilön äänen kuuluville saamiseksi. Sosiaalisessa mediassa on nyt vain uutena apuna web 2.0:n tarjoama tekninen arsenaali ja rönsyilevä rihmasto – MySpace, Facebook, LinkedIn, YouTube, Flickr, Twitter, Jaiku ja ”YouNameIt” mahdollistavat virtuaalisen vuorovaikutuksen. Käyttäjät tuottavat nettiyhteisöihin sisältöjä: tekstiä, kuvaa, ääntä, tietoa, taidetta, emootioita, elämyksiä, kokemuksia, kultajyviä, säälää – ja kommentoivat muiden tuotoksia. Yrityksille tämä merkitsee liiketoimintamallien uudelleen ajattelua ja esimerkiksi brändiyhteisöjen huomioon ottamista. Yritykset miettivät kuumeisesti, miten voisivat maksimoida sosiaalisen median tarjoamat mahdollisuudet ja hyödyt.

Sosiaalinen media vaikuttaa suuresti perinteisen mediakentän murrokseen

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen Future of Media and Communications -tutkimusryhmä on kevään aikana tutkinut Global Innovation Journalism (GINJO) -projektiin liittyen sosiaalisen median ja prosumerismin suhdetta journalismiin. Tutkimuksessa kartoitettiin kaksikerroksisen delfoi-tutkimuksen avulla media-alan asiantuntijoiden käsityksiä uusien mediamuotojen vaikutuksesta perinteisen median käytäntöihin. Käsitysten pohjalta muodostettiin neljä skenaariota aktiivisen kuluttajuuden eli prosumerismin sekä journalismin suhteesta vuonna 2020. Asiantuntijat olivat yksimielisiä sosiaalisen median mullistavasta vaikutuksesta perinteiseen tiedonvälitykseen, mutta näkivät vaikutukset käytännön journalistiseen työhön hyvinkin erilaisina. Skenaarioihin ja tutkimukseen voi tutustua tutkimusryhmän kotisivuilla: www.tulevaisuus.fi/fmc.

Tampereella toukokuun lopulla järjestetyssä Future of the Consumer Society -konferenssissa aihetta käsiteltiin sosiaalisen median tulevaisuutta luodanneessa sessiossa. Osallistujat pohtivat mm. sosiaalisen median tuomia haasteita painetulle medialle, mediatuotteiden kysynnän muutosta, ammattitoimittajien työnkuvan muutosta sekä brändiyhteisöjä.

Lisää sosiaalisen median hahmottamisesta voi lukea eTutu-julkaisusarjassamme ilmestyneestä professori Sirkka Heinosen raportista. Professori Heinonen on lisäksi ollut mukana kirjoittamassa VTT:n *Somed*-hankkeen englanninkielistä sosiaalisen median trilogiaa, josta viimeisin teos on VTT:n tutkimusraporttien sarjassa julkaistu sosiaalisen median tiekartta.

CAN EUROPE INNOVATE ITS WAY OUT OF THE RECESSION?

We have moved from a long period of consumer-driven innovation to a new era where the main impetus is likely to come from socially-driven innovation. Do the causes and the effects of the present crisis also contain clues about the way out of it? There are lessons to be learned both from history and from what the application of foresight can tell us. While there are no quick-fixes, Europe can find a positive route out of the economic crisis if it builds on its successful history in bringing innovative public goods and services to its population. Achieving this means large scale partnership between government and business focussed upon the grand challenges facing our society – climate change, energy and food security and meeting the needs of the ageing society. These sources of societal demand need to be matched with coordinated action to bring forward the supply of a new cycle of technologies and innovations.

Each major economic downturn in the past century has brought a rekindling of interest in the phenomenon of long waves or business cycles. Most significantly for our present predicament is that 1990 saw the start of a cycle based on software, digital networks and consumer electronics. Could the slowdown of this wave be an underlying feature of our crisis? Where will the new economic drive come from? Most countries have bet on biotechnology. Increasingly nanotechnology is being invested with similar expectations.

Important as the supply-side is, the most important actions governments can take are on the neglected demand side. Government sits on a set of powerful tools. Public procurement can be used to pull through innovations. For young companies, a first commercial order is worth far more than any government grant as it gives it the credibility to serve future customers.

By creating lead markets in Europe for these socially-driven innovations governments can start the process of transition and equip Europe's businesses to move on to world market success. The actions needed are an extension of the core business of the European Union – creating a single market but ensuring that it is a market friendly to innovation. The new wave of innovations does not offer a short path out of the crisis nor even one that is clear at the outset but history would suggest that it is the only path that leads to future prosperity.

Luke Georghiou

Professor of Science and Technology Policy and Management in the Manchester Institute of Innovation Research, Manchester Business School

Onko vihreä uusi musta? Miten yritysten sosiaalisen vastuun viestintä muuttuu? Entä muuttuuko yhteiskunnan perinteinen elämäntyyli lopullisesti teknologian takia? Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen vuosittaisessa konferenssissa visioitiin tänä vuonna kulutusyhteiskunnan tulevaisuutta muun muassa kestävä ja ekologisen kulutuksen, median murroksen ja kuluttajaroolien muuttumisen kautta.

Toukokuun lopulla Tampereella järjestetyssä kaksipäiväisessä konferenssissa ”Future of the Consumer Society” oli pääpuhujien esitelmien lisäksi työpajoja, joissa osallistujat pääsivät asiantuntijoiden johdatuksella syventymään mm. sosiaaliseen mediaan, kuluttajainnovaatioihin, kestäväan kulutukseen ja tulevaisuudentutkimuksen metodiikkaan.

Lähtettäjä:
Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
Rehtorinpellonkatu 3
20500 TURKU
tutu-info@tse.fi
www.tse.fi/tutu

Tulevaisuuden tutkimuskeskus on Turun kauppakorkeakoulun erillislaitokseksi v. 1992 perustettu asiantuntijaorganisaatio, joka tarjoaa asiakkailleen ajantasaista, käytäntöön sovellettavaa tulevaisuudentutkimuksen asiantuntemusta. Turussa, Helsingissä ja Tampereella sijaitseissa toimipisteissä työskentelee yli 50 henkilöä.

Futuuri on Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen asiakastiedote, joka ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Julkaisija

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turku • Helsinki • Tampere
www.tse.fi/tutu

Tilaukset, peruutukset ja osoitteenmuutokset

tutu-info@tse.fi, puh. (02) 481 4530

Futuurin toimituskunta

Anne Arvonen, Juha Kaskinen, Ville Lauttamäki, Piia Leppänen, Sofi Salonen, Katriina Siivonen ja Antto Vihma.

Taitto

Anne Arvonen

Painopaikka

Erwego Painotuote Oy

Painosmäärä

700 kpl

ISSN 1795-9462

UUSIA KASVOJA TUTUSSA

Vilja Varho, MMT, erikoistutkija

Vilja Varho työskentelee erikoistutkijana Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa "Liikenteen ilmastokeskustelun poikkiteellinen analyysi (CAST)". Hän on väitellyt Helsingin yliopiston ympäristönsuojelutieteen oppiaineessa vuonna 2007 aiheenaan Suomen tuulivoimapolitiikka. Varhon osaamisalueita ovat ympäristöpolitiikka, erityisesti energia- ja ilmastopolitiikka sekä uusiutuva energia ja liikennekysymykset. Hän on aiemmin työskennellyt tutkijana mm. Helsingin yliopistossa.

SECURITY IN FUTURES – SECURITY IN CHANGE

3.–4. kesäkuuta 2010, Turku

Ensi kesänä järjestettävässä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen 12. kansainvälisessä konferenssissa luodetaan tulevaisuutta turvallisuuden näkökulmasta. Pohdittavia kysymyksiä ovat mm. millainen tulevaisuuden turvallisuusympäristö eri yhteiskunnan sektoreilla on, miten turvallisuuden tilaa voidaan ennakoida, miten tulevaisuuden turvallisuusuhkiin voidaan varautua ennalta sekä miten voidaan rakentaa toivottavaa, turvallista tulevaisuutta. Konferenssin tavoitteena on tarjota tiedeyhteisön, julkisen sektorin organisaatioiden sekä yritysmaailman edustajille foorumi, jolla on mahdollisuus vaihtaa näkemyksiä, löytää tuoreita näkökulmia ja tuottaa uusia ideoita, joilla turvallinen tulevaisuus voidaan taata.

Konferenssin 1st Call for Papers on avoinna. Abstraktit pyydetään toimittamaan viimeistään 1.2.2010. Lisätietoja: www.futuresconference.fi/2010.

GRASPING THE FUTURE 09

Oppiminen
Luovuus
Yhteisö

Ilmoittaudu maksutta osoitteessa www.wanhasatama.com
20.10.2009 Wanha Satama

FUTURES FOCUS -KOULUTUS- JA KEHITTÄMISPALVELUT

Tarjoamme yrityksille, organisaatioille, projekteille ja nyt myös yksilöille palveluja tulevaisuuden hahmottamiseen, suunnitteluun ja tulevaisuuden konseptien kehittämiseen. Yksilöllinen tulevaisuusohjaus perustuu mielikuvavalmennukseen ja sparraukseen. Palveluitamme ovat esimerkiksi tulevaisuusverstaat, strategiaprozessit ja tulevaisuusraportit.

Tehdään tulevaisuutta yhdessä!

Yhteydenotot: koulutuspäällikkö Leena Jokinen, puh. 040 707 7982, leena.jokinen@tse.fi